

Гумор як інструмент педагогічного процесу

підготувала: практичний психолог
ДНЗ ХПСЛ
Бесонна В.В

У свідомості багатьох педагогів, особливо тих, що мають незначний стаж, гумор на навчальному занятті є неприпустимим. Формуючи образ серйозної, поважної людини, вважають, що жарти під час освітнього процесу небажані та можуть знизити ефективність педагогічної комунікації. Проте **позитивні емоції виконують провідну роль у процесі навчання.**

Педагог, який ігнорує гумор у своїй діяльності, позбавляє себе ефективного інструмента організації освітнього процесу.

Тобто **гумор** із особистісної риси **трансформується у засіб навчання.**

Почуття гумору є одним із загальноприйнятих засобів та форм спілкування людей. **Гумор** також **потребує однакового розуміння** обома сторонами процесу. **Ефективність** гумору **знижується, якщо немає стійкого зворотнього зв'язку** між учасниками спілкування, якщо вони не розуміють одне одного, не мають спільних завдань, правил та норм.

Гумор є одним із важливих складників виховного та освітнього процесу. З погляду педагогіки, **гумор** — це такий **педагогічний засіб**, в основі якого усвідомлення учасниками комунікації різного виду невідповідностей (між очікуваним та дійсним тощо), пов'язаних із комічним ефектом, що **знімає психологічну напругу** та **сприяє створенню доброзичливих відносин**.

У разі **правильного використання гумору** та елементів комічного **можна підвищити авторитет педагога** серед учнів і так проявити педагогічне лідерство, що дає змогу керувати процесами навчання та виховання.

Як засіб для досягнення певного результату, **почуття гумору недоцільно розглядати окремо від особистості**, яка використовує жарт.

Застосовуючи такий засіб, педагог задіює свої внутрішні механізми розумової та емоційної сфер.

Також досить складні мисленнєві операції під час використання гумору.

Функції гумору в педагогіці

- *дає змогу зняти фізичну та психологічну напругу;*
 - *привертає увагу до важливих моментів у поясненні педагога;*
 - *забезпечує розвиток критичного та логічного мислення;*
 - *підсилює мотивацію навчання;*
 - *дає змогу здійснити плавний перехід від одного етапу уроку до іншого;*
 - *дає змогу в досить делікатній формі, не звертаючись особисто, порушити питання дисципліни;*
-

Функції гумору в педагогіці

● *допомагає обговорити проблему, що хвилює, у позитивному руслі, продемонструвати позитивне в негативній ситуації;*

● *впливає на засвоєння матеріалу, адже комічні приклади запам'ятовуються краще, ніж просто інформація;*

● *дає змогу виправити помилки учнів, не викликаючи водночас негативної реакції;*

● *сприяє доброзичливим відносинам як між педагогом та учнями, так і між самими учнями;*

● *забезпечує ефективний результат та зворотній зв'язок у навчально-виховному процесі;*

● *розвиває творчий потенціал учнів та розкриває їх особистість з нового боку;*

● *допомагає у вивченні характеру учнів.*

Набір таких операцій охоплює: швидкий **аналіз** ситуації, що склалася, іноді ситуація ще не склалася, тому потрібні деякі попередні мисленнєві зусилля; **формулювання** предмета щодо якого буде жарт; **вибудовування** причинно-наслідкового зв'язку; вибудовування реально недійсного причинно-наслідкового зв'язку; вибудовування проекту спілкування щодо висловленого жарту тощо.

За своєю суттю гумор передбачає виконання багатьох завдань, тобто є поліфункціональним явищем. **Основною** ж його **функцією** є **авторегуляція загального емоційного тону людини**. Для виконання будь-якої дії необхідний оптимум напруги: коли напруги забагато, гумор сприяє її зниженню, коли напруги недостатньо, гумор підвищує її рівень.

Педагоги використовують гумор різноманітними способами, навіть доволі **агресивними** — наприклад, жарти щодо помилок учнів. Хоча більшість їх гумору використовується, щоб проілюструвати навчальний матеріал, зробити урок цікавішим та просто привнести деяку веселість та несерйозність у навчальну обстановку, вони також використовують його в інших міжособистісних контекстах.

Наприклад, таких як **забезпечення виконання соціальних норм та контроль, підтримання статусу та ієрархії**.

Використовуючи іронію, сарказм та піддражнювання, щоб висміяти деякі завдання, дії чи риси певного характеру, ми повідомляємо про негласні очікування та правила стосовно тих форм поведінки, які вважають доречними.

Такий гумор виконує **функцію непрямого контролю**, змушуючи учнів **дотримувати негласних норм завдяки страху висміювання**.

Роль гумору в керуванні поведінкою та забезпеченні дотримування соціальних норм також передбачає, що він використовується для **підтримання власного статусу в груповій ієрархії**.

Використання гумору в колективі чітко **демонструє ваше місце** в ньому, адже ви будете жартувати та розважати інших, якщо є лідером чи маєте певний вплив, ніж якщо ви маєте нижчий статус та сферу впливу в такому колективі.

Проте **правильне використання жартів** формує **позитивний образ педагога** як людини, що може з гумором вирішити будь-яку ситуацію та є проявом **педагогічного лідерства**.

Форми гумору, що можуть бути використані педагогом:

гумор, що направлений на викладача (самоіронія, опис особистого досвіду);

гумор, що направлений на учнів (сарказм, іронія, передражнювання учня в разі помилки);

ненаправлений гумор (вказування на невідповідності, жарти, каламбури, перебільшення);

гумор із зовнішніх джерел
(розповідь про смішний історичний випадок, демонстрація мультфільму, який пов'язаний із темою);

невербальний гумор
(гримаси, манера розмовляти).

Педагог, який
використовує
гумор у
педагогічній
комунікації,
повинен:

прогнозувати
результат
використання
жартів;

доцільно та
ефективно
використовувати
жарти;

передбачати та
нейтралізувати
конфлікти;

викликати
повагу
в учнів.

Правила успішного використання гумору

1. Використовуючи жарти, **необхідно дотримуватися етики**: не можна сміятися над прізвисьмом чи зовнішністю учня; не варто першому сміятися над власними жартами, це підриває комічний мотив у жарті; **жарти не мають порушувати дистанцію та формувати «панібратські» відносини**; заборонено використовувати так званий чорний гумор, це перетворює педагогічне спілкування в буденну розмову; **не варто сміятися над невдачами учня**. Порушення такого переліку може призвести до втрати авторитету педагога серед учнів або перетворення педагогічного спілкування в демагогію.
 2. Використання педагогічного такту у вигляді доброзичливості та уникнення конфліктних ситуацій. **Уміння жартувати в емоціогенній обстановці є вираженням професійності педагога**, його стресостійкості, що **дає змогу трансформувати негативні емоції в позитивні**.
-

3. Застосування імпровізації у разі реагування на слова учнів в умовах зміни педагогічного спілкування. У такому разі багато залежить від темпераменту та стресостійкості педагога.

4. Професійне володіння мовними жанрами.

У педагога має бути професійно поставлене мовлення для використання жартів у спілкуванні.

5. Володіння почуттям гумору. **Педагог повинен уміти посміятися над собою** та пожартувати, не порушуючи правил використання гумору.

6. Уміння **враховувати індивідуальні особливості учня**. Оскільки за реакцією співрозмовника педагог отримує інформацію про нього, зокрема, його можливість розуміти та сприймати гумор.

Типологія гумору може мати наступний вигляд.

Типологія гумору

Іронія VS Сарказм

Іронія – спосіб завуальованої, прихованої негативної оцінки об'єкта мови.

Іронія – тонкий інструмент комічного. Вона наближена до гострослів'я, жарту, коли протиставляється буквальний сенс слів та істинне значення висловлювання, що викликає сміх.

Форма іронічного висловлювання завжди позитивна, на відміну від прихованої насмішки, у чому полягає його сенс.

Іронію використовують як різновид комічного в гумористичних літературних творах та усній образній мові.

Іронія – іносказання, у якому істинний оцінний зміст протиставлено формі похвали, компліменту, захоплення або іншому позитивному оцінюванню для прихованої насмішки, викриття.

Іронія VS Сарказм

Сарказм – вислів, у якому переносне викривальне значення висловлено з мінімальним ступенем прихованості.

Сарказм – зауваження, дошкульне сатиричне висловлювання, яке будується на різкому контрасті позитивного початку фрази та її нищівного сенсу, що розкривається в прямому вказуванні на людські вади або потворні явища дійсності.

Сарказм не буває м'яким; як гострий сатиричний засіб художньої виразності його зазвичай використовують у викривальних ораторських виступах і публіцистичних текстах суспільно-політичного змісту.

Сарказм використовують для нищівної критики, у світлі якої непривабливість особистих людських якостей або аморальність життєвих позицій набувають не просто карикатурної форми, а й викликають безкомпромісний громадський осуд.

Саркастичне зауваження або звернення має пряму вказівку на предмет принизливої критики.

Почуття гумору як засіб педагогічної підтримки

Педагогічною підтримкою називають **діяльність** психолога дещо **відмінну від навчання та виховання**, проте й доповнювальну. Така **діяльність спрямована на розвиток унікальності дитини**, на **становлення її авторської позиції** у житті, **підтримку самостійності** та **дорослішання**.

Залежно від конкретного завдання, що вирішується під час навчання, педагоги використовують різні способи взаємодії із учнем (**тактики педагогічної підтримки**), що поєднують використання гумору.

Тактика «Захист»

Характеризується тим, що учень стикається з чимось, що або зовсім не дає йому проявляти активність, або є неконструктивним для навчання, заважає та змінює напрям освітнього процесу. У більшості непідвладне учневі.

Функція педагога в такому разі — **блокування неконструктивних чинників**, щоб учень міг навчатися. Такими **чинниками можуть бути інші учасники освітнього процесу**— педагоги, адміністратори, батьки, спеціалісти тощо. Тому педагог, який здійснює педагогічну підтримку, вступає в пряму чи побічну взаємодію та спілкування з такими людьми, які здійснюють блокування.

За допомогою гумору можна показати неконструктивність блокування активності для вирішення завдань навчання.

Тактика «Допомога»

Реалізується тоді, коли наявне гальмування активності учня з огляду на внутрішній страх бути успішним. Це передусім пов'язано з емоційним фоном невпевненості та страху.

Учень дуже часто **уникає відповідальності** за власні дії. За допомогою жарту можна продемонструвати це учневі та разом посміятися над парадоксами його бажань та відмовою робити щось для їхньої реалізації. Проте в такій тактиці **дуже важливо зберегти самооцінку дитини.**

Сміятися потрібно не над учнем, а над слабкістю в емоційній стійкості людей. З одного боку, слабкість — безособова, з іншого — ситуація має бути впізнавана для нього.

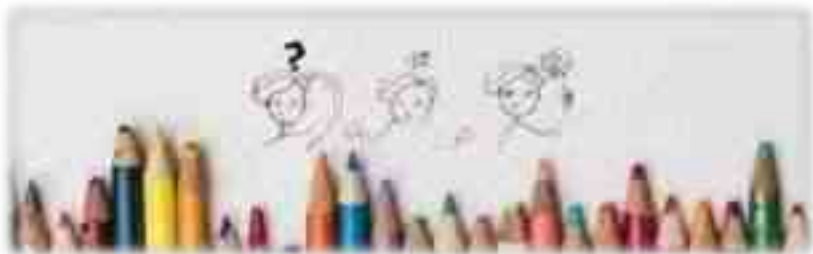
У разі правильного використання гумору та елементів комічного можна підвищити авторитет педагога.

Тактики «Сприяння»

Ситуація для використання тактики «Сприяння» здебільшого **жорстка для учня**, проте **дуже продуктивна для його самостійності**. Об'єктивно поставлене завдання зміни стереотипу діяльності у його досвіді.

Учень доволі стійкий у власних інтелектуальних та емоційних станах, тому жартувати над його діями можливо і конструктивно. Проте, **застосовуючи таку тактику, ми повинні бути впевненими у** вмінні зберегти гідність безпосередньо учнем та у вмінні подолання ним проблем.

Тактика «Взаємодія»

Потребує коригування партнерства між педагогом та учнем у реалізації освітнього процесу за допомогою гумору. **Учень об'єктивно має достатній потенціал як суб'єкт навчання.**

Такі потенційні можливості мають спрямованість на перетворення їх у ресурс. Такий ресурс **може бути ефективно використаний** у взаємодії із іншими учасниками освітнього процесу, проте **учень не бачить таку можливість** та не є партнером договірної взаємодії.

Педагог використовує жарт, предметом якого є неефективність або зменшення її, унаслідок браку взаємодії та партнерства в житті.

Отже, **гумор у педагогічному процесі має принципове значення**, оскільки мета сучасної освіти не лише в передаванні знань. **Використання жартів дає змогу гідно виходити із складних ситуацій, уникати конфліктів, обговорювати протиріччя.**

Сміх демократизує педагогічне спілкування та здійснює перехід від суб'єкт-об'єктних відносин між педагогом та учнем до суб'єкт-суб'єктних, що **дає змогу більш глибоко та ефективно впливати на всіх учасників** освітнього процесу.

